

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНА ОЦІНКА РІЧОК ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті викладено принципи оцінки річок з метою їх рекреаційного використання. Запропоновано показники оцінки. Дано туристично-рекреаційну характеристику річок Івано-Франківської області

Ключові слова: туристично-рекреаційна оцінка, водні ресурси, показники придатності

В статье изложены принципы оценки рек с целью их рекреационного использования. Предложены показатели оценки. Дано рекреационную характеристику рек Ивано-Франковской области

Ключевые слова: туристическо-рекреационная оценка, водные ресурсы, показатели пригодности

This article deals with the principles of the rivers' assessment for their future recreational use. It is performed the evaluation assessment. It is given the tourist and recreational characteristics of Ivano-Frankivsk's rivers.

Keywords: tourism and recreational assessment, water resources, suitability's indicator

Постановка проблеми. Поверхневі води Івано-Франківської області включають природні водойми (озера), водотоки (річки, струмки), штучні водойми (водосховища, ставки) та інші водні об'єкти. При цьому водні об'єкти відіграють різну роль в територіальній системі рекреації і туризму. Найбільш цінними для організації туристично-рекреаційної діяльності є річки.

Гідрографічна сітка області представлена 8321 річкою, в межах басейнів Дністра (65% території області) і Прута (35%), загальною довжиною 15656 км, в тому числі: 4763 річки в басейні р. Дністер і 3558 річок в басейні р. Прут. Територією області протікають річки, які належать до великих, середніх і малих. Річка Дністер, довжиною в межах області 206 км із загальною площею водозбору понад 50000 км², належить до великої річки, три річки (Прут, Черемош і Бистриця), які мають площу водозбору до 50000 км², – до середніх, малих річок (з площею водозбору менше 2000 км²) 8317 (табл. 1). Загальна густоту річкової сітки в середньому по області становить 0,2-0,4 км/км²; в окремих басейнах, наприклад, в басейнах Лімниці і Бистриці – 1,3 км/км², а в басейнах Білого та Чорного Черемошів досягає 1,7-2,5 км/км² [1].

Падіння гірських річок у верхів'ях досягає 100 м/км при глибині врізу долин 700 м і більше, а при виході з гір – 10-20 м/км і 150 м відповідно. Для річок, які перетинають Карпати, характерна своєрідна форма долин – чергування ущелистих ділянок при перетині хребтів з улоговино-подібними розширеннями між ними (Прут та інші). Річкам, які течуть вздовж хребтів, властива більш стійка U-подібна форма. Днища долин вузькі, вкриті уламковим матеріалом, а заплави і тераси зустрічаються фрагментами і більш розвинуті у великих річок при виході з гір. Русла добре виражені також тільки у великих річок і мають багато порожистих ділянок. Інколи зустрічаються невеликі водоспади. Швидкість течії змінюється від 1,0-1,5 до 3-6 м/с в паводки і на водоспадах.

Річки передгір'їв відрізняються від гірських меншим падінням (1-8 м/км), менш глибокими і більш розробленими долинами, яким у більшості річок властива трапецевидна форма з добре вираженою заплавою і руслом, а також швидкістю течії від 0,5-1 до 2-3 м/с під час паводків [3].

Басейнова структура річкової сітки

Гідрографічна характеристика	Басейн ріки (територія)		Область разом
	Прут	Дністер	
Малі річки			
Кількість, шт	35556	4761	8317
Довжина, км	6303	8883	15186
У тому числі довжиною більше 10 км			
Кількість, шт	65	124	189
Довжина, км	1233	2619	3852
Середні річки			
Кількість, шт	2	1	3
Довжина, км	247	17	264
Великі річки			
Кількість, шт	-	1	1
Довжина, км	-	206	206
Разом			
Кількість, шт	3558	4763	8321
Довжина, км	6550	9106	15656

Залежно від фізико-географічних умов річки області за режимом та іншими ознаками можна поділити на такі групи:

- річки басейну Дністра – Карпатські та Прикарпатські річки, річки Подільської височини (Поділля та Покуття);
- річки басейну Прута – Карпат, Прикарпатського та Придністровського Покуття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти, які стосуються методики оцінки водних рекреаційних ресурсів висвітлюються у працях багатьох українських та російських авторів Л.М. Архипової, О.О. Бейдика, Ю.С. Васильєва, Ю.А. Веденіна, Е.Ю. Колбовського, В.І. Мацоли, Н.В. Фоменко, М.М. Поколодної, О.С. Молнара та ін.

Виклад основного матеріалу. Водні ресурси використовуються для пляжно-купального відпочинку та спортивного туризму. Для пляжно-купального відпочинку важливими показниками є умови підходу до води, наявність пляжу, характер дна, швидкість течії, температурний режим. Для сплавів на лодках і плотах використовуються спокійні (сімейний відпочинок) і бурхливі (екстремальний сплав на каяках, байдарках, плотах тощо) ріки. Спортивні категорійні сплави проходять на ріках, які характеризуються великою кількістю перешкод. Складність маршруту визначається швидкістю течії ріки. Протяжністю маршруту та кількістю перешкод (порогів, перекатів, зливів, водоспадів).

Визначення придатності території для різних видів рекреаційної діяльності доцільно проводити на основі оптимальних та мінімальних значень довжини, ширини та глибини акваторій [5].

Е.Ю. Колбовський пропонує використовувати також такі аспекти:

- наявність „ідеальних” річок з відповідними русловими параметрами;
- швидкість течії та вираженість руслових форм;
- тип заплави (заболоченість, заозереність) [2].

На наш погляд, важливим параметром оцінки, який здатний як підвищувати рекреаційну цінність водотоку, так і обмежувати його рекреаційне використання, є чистота води, її якість. Важливим чинником також є приналежність річки до природо-заповідного фонду, оскільки створення заповідних територій та об'єктів, зокрема, ландшафтних та гідрологічних заказників, забезпечує збереження та відтворення цінних

чи типових територій, встановлення водоохоронних зон, де забороняється будь-яке будівництво, складування відходів, забір води і скидання в них неочищених промислових та побутових стоків [4].

Отже, туристично-рекреаційна оцінка річок Івано-Франківської області проводилась на основі даних про водний фонд області, наданих Івано-Франківським обласним управлінням водних ресурсів, Дністровсько-Прутським басейновим управлінням водних ресурсів та Департаментом екології та природних ресурсів Івано-Франківської ОДА за наступними показниками:

- параметри русла (довжина, ширина та глибина);
- швидкість течії;
- характер русла;
- тип заплави;
- екологічний стан та природоохоронне значення.

Результати оцінки наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Туристично-рекреаційна характеристика річок Івано-Франківської області

Назва ріки	Рекреаційне використання
1	2
Дністер	Відпочинок біля води, риболовля, купання, веслування, сплав на байдарках, плотах і каяках, моторний спорт
Свіча	Відпочинок біля води, риболовля, купання
Мізунька	Відпочинок біля води, риболовля, купання
Сукіль	Відпочинок біля води, риболовля, купання
Сівка	Відпочинок біля води, риболовля до м. Долина, між Долиною і Калушом відпочинок біля води
Болохівка	Відпочинок біля води. Риболовля вище Калуша
Лімниця	Відпочинок біля води, риболовля, купання, веслування, сплав на байдарках, плотах і каяках
Чечва	Відпочинок біля води, риболовля, купання
Луква	Відпочинок біля води, риболовля, купання
Бистриця	Відпочинок біля води, риболовля, купання, веслування, сплав на байдарках, плотах і каяках до очисних споруд м. Івано-Франківська, нижче відпочинок біля води
Бистриця Надвірнянська	Відпочинок біля води, риболовля, купання, веслування
Ворона	Відпочинок біля води
Стримба	Риболовля
Бистриця Солотвинська	Відпочинок біля води, риболовля, купання до м. Івано-Франківська, нижче відпочинок біля води
Свірж	Риболовля, купання
Гнила Липа	Відпочинок біля води, риболовля
Нараївка	Відпочинок біля води, риболовля, купання
Тлумач (Товмач)	Відпочинок біля води
Ловіц (Лемець, Леміц)	Відпочинок біля води, риболовля
Прут	Відпочинок біля води, риболовля, купання, веслування, сплав на байдарках, плотах і каяках

Продовження таблиці 2

1	2
Турка	Риболовля
Чорнява	Риболовля, Відпочинок біля води у пониззі
Черемош	Відпочинок біля води, риболовля, купання, веслування, сплав на байдарках, плотах і каяках
Білий Черемош	Риболовля, купання, сплав на байдарках, плотах і каяках
Перкалаб	Відпочинок біля води, риболовля
Чорний Черемош	Відпочинок біля води, риболовля, купання, сплав на байдарках, плотах і каяках
Лючка	Відпочинок біля води, риболовля, купання
Сопівка	Відпочинок біля води, риболовля
Пістинька	Відпочинок біля води, риболовля, купання
Рибниця	Відпочинок біля води, риболовля, купання

Висновки. Таким чином, річки Івано-Франківської області надають чималі можливості для відпочинку. Завдяки чистоті більшості річок, найпоширенішими видами туристично-рекреаційної діяльності є купання, відпочинок на березі та риболовля. Великі річки (Дністер, Лімниця, Бистриця, Прут, Черемош, Білий Черемош, Чорний Черемош) залежно від значень руслових параметрів, швидкості течії та наявності різноманітних перешкод (порожистих ділянок, порогів, водоспадів тощо) можуть використовуватись для любительського веслування на човнах чи спортивно-туристичних сплавів різної категорії складності. Однак через невелику глибину та ширину русел на деяких річках це можливо тільки в період весняної повені. Найбільш широким є використання річки Дністер, яку, окрім вище перерахованих видів відпочинку, можна використовувати і для занять моторним спортом.

Література

1. Водний фонд Івано-Франківської області. Івано-Франківське обласне виробниче управління по меліорації і водному господарству. – 2008. – 300 с.
2. Колбовский Е.Ю. Экология рекреации и туризма: ландшафтно-географический анализ на примере Верхневолжья / Е.Ю. Колбовский, А.В. Кулаков. – Ярославль: Изд-во ЯГПУ, 2002. – 170 с.
3. Природа Івано-Франківської області. Під. ред. Геренчука К. І. Львів: Видавниче об'єднання „Вища школа”, 1973. – 160 с
4. Природно-заповідні території та об'єкти Івано-Франківщини / Під ред. Приходька М. М. – Івано-Франківськ, 2000. – 274 с.
5. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навчальний посібник / Н.В. Фоменко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312с.

Поступила в редакцію 18 грудня 2014 р.

Рекомендував до друку д.т.н. Я.О. Адаменко